

29.09.2023

Група Е-1

Мегей А.В.

Основи філософських знань

Урок № 9-10

Тема: Філософія Середньовіччя

Філософія Середньовіччя розгортає свій зміст у річищі ідей християнської теології. Вона обіймає період у майже півтори тисячі років – від перших століть Нової ери до – XV ст. Хронологічно її розвиток можна поділити на такі періоди:

- **патристика**, в якій можна виділити два підперіоди: перший – апологетичний, коли закладаються основи християнської догматики з утворенням єдиної церкви (до 325 р., коли відбувся Нікейський собор), і другий – систематичний, коли розробляються догматика і філософія (до VIII ст.);

- **схоластика**, яка триває з IX до XV ст. і розпадається на три періоди: ранню схоластику (IX – XII ст.), розквіт схоластики (XIII ст.) і пізню схоластику (XIV – XV ст.).

Центральна проблема філософії – проблема взаємовідносин людини та світу – у середньовічній філософії набуває специфічного змісту: це взаємовідносин Бога, людини та світу. У такій формі у свідомості тогочасних європейців формуються нові поняття та принципи світосприйняття. Головні з них такі:

- Окрім фізичних речей та явищ, які ми сприймаємо чуттєво, існує *надчуттєва, ідеальна реальність*. Це вища форма буття, «істинне буття».

- Таким чином світ, в античному світосприйнятті цілісний, розпадається на два протилежні світи:

a) Земний – тілесний, скінчений, оманливий, гріховний, в якому людина перебуває тимчасово і її душа, по суті, проходить випробовування

b) Небесний – духовний, вічний, істинний, чистий, благий, який знаходиться поза межами тілесного життя.

- Завдання людини – зробити правильний вибір між цими двома світами.

У такій формі у свідомості людей формуються дуже важливі поняття:

o *Свобода*: людина сама чинить вибір, навіть Бог не може врятувати її душу без її участі.

o *Відповідальність*: за неправильний вибір вона понесе покарання, бо це є гріх.

o *Особистість*: Я персонально здійснюю вибір і несу за нього відповідальність, ніхто не може зняти з мене цей обов'язок.

o З'являється поняття *історії* – це шлях людства від створення світу до кінця світу, після якого ті, хто на це заслужив, здобудуть вічне життя у Царстві Божому. Таким чином історія

осмислюється як процес незворотних змін, як поступальний рух, який має мету, перспективу *світлого майбутнього*.

Утверджуючи переконання, що істинне *буття людини – це її духовне буття*, християнська теософія (від Теос – Бог) скеровує увагу філософів середньовіччя на дослідження внутрішнього, духовного світу людини, на освоєння безмежних глибин людської душі.

Ідея що Бог є творцем світу також слугує дуже важливим орієнтиром для філософських роздумів: у сприйнятті середньовічних філософів формується розуміння світу як такого, що має вічну, непохитну основу, побудований на засадах добра; світу, в якому, в кінцевому підсумку, все має бути правильно.

Друга з основних проблем середньовічної філософії – проблема співвідношення віри та знання. Осмислення її протягом століть пройшло шлях від ствердження несумісності, взаємовиключення філософії і релігійної віри до учення про те, що вони нерозривно пов'язані між собою.

Речником першого підходу був **Квінт Септимій Тертулліан** (160 – 230). Логіка його осмислення проблеми віри та знання випливає з важливого постулату християнства: людина рятує свою душу вірою в Бога. Її заслуга у вірі тим більша, чим тяжче їй повірити, тобто чим менше вкладається те, в що вона вірить, у рамки здорового глузду. Звідси випливає принцип Тертулліана: “Credo, quia absurdum est” – “*Вірую, тому що це є абсурдно*”. Якщо ж людина знає, розуміє те, в що вірить, її віра знецінюється, бо не потребувала від людини зусиль. Тому, на думку Тертулліана, християнство зробило непотрібним наукове знання, яке містила в собі антична філософська спадщина: “Нам після Христа не потрібна жодна наука; після Євангелії не потрібне жодне дослідження”.

Пороте в подальшому розвитку філософської думки ставлення до співвідношення віри та знання змінюється. Найвидатніший із отців церкви **Аврелій Августин** (354 – 430) у своїх творах уже розглядає можливості для того, щоб віднайти надійну основу й правильний шлях пізнання. Метою пізнання, за Августином, є Бог, бо Він містить у собі істину, є найвищим благом і причиною будь-якого блага. Філософ висуває і докази існування Бога, таким чином він звертається до розуму людини, шукаючи в ньому опору для віри.

Якщо Тертулліан вважає філософів еретиками, то Августин звертається до філософії, щоб розумово осмислити християнське вчення. На його думку, найближче підходить до християнської віри платонівська філософія, тому він відіграв дуже важливу роль в утвердженні неоплатонізму як провідної традиції доби патристики. За Августином, Бог є ідеєю світу в тому значенні, в якому поняття «ідея» вживає Платон: Бог несе у собі ідеальний зразок реального світу. Він є також потужною духовною енергією, яка з себе випромінює світ: світ є еманациєю Бога. Важливо, що Він не лише створив світ, а постійно зберігає й творить його – Августин висунув учення про *перманентне творення світу Богом*.

Філософія Августина – вершина патристики, яка забезпечила спадковість між філософією Платона й філософською думкою середніх віків, утвердивши в ній дві провідні тези:

• *Істинне буття – це буття ідей, а не речей;*

• *Істину людина знаходить у своєму серці.*

Неоплатонічна лінія панувала у середньовічній філософії **протягом усієї доби патристики**, і лише в період зрілої схоластики відбувся докорінний поворот до нової моделі філософії, яку створив у XIII ст. Тома.

Тома Аквінський (1225 – 1274) пристосував філософію Аристотеля до вчення католицької церкви і таким чином **створив християнську філософію, яка до наших днів існує як офіційна філософія римо-католицької церкви (з XX ст. у формі неотомізму).**

Тома чітко розмежував сферу науки та віри: наукове знання – це знання про світ, і воно повинно бути об’єктивним і правильним. Але хоча наукове знання об’єктивне та істинне, однак воно не може охопити все, тобто не може бути всеосяжним. Є така сфера дійсності, що не може досягатися розумовим пізнанням – це сфера віри, яка є недосяжною для філософського знання та розуму. Тому предметом філософії є “істини розуму”, а предметом теології – “істини Об’яву”.

Проте **між наукою та вірою, філософією і теологією немає суперечності**, християнські істини стоять вище за розум, але не суперечать йому. Джерелом будь-якої істини є Бог, тому не може бути принципової суперечності між Об’явом і розумом. І хоча не всі “істини Об’яву” можна довести раціонально, та це не означає, що вони неправдиві чи суперечать розумові: вони “надрозумні”, але не “протирозумні”. Обмежений людський розум стоїть нижче від мудрості Бога, тому і філософія нижча від теології, вона є “служниця богослов’я”.

Питання для самоперевірки:

1. Якою є центральна проблема середньовічної філософії?
2. Як розв’язує середньовічна філософія проблему співвідношення віри та знання?
3. Як аргументує Тертуліан свою тезу “Вірую, тому що це є абсурдно”?
4. У чому суть неоплатонізму як провідної традиції доби патристики?
5. Охарактеризуйте основні ідеї Т.Аквінського

Виконані завдання відправте мені на електронну пошту anastasiamegei@ukr.net.

У темі листа вказати ПІБ, номер групи, номер уроку і дату